

Ілійчук Л.В. Нормативно-правові основи соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Тези ІV українсько-польських історико-педагогічних читань «Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX–XXI ст.)». / гол. ред. проф. Т.К.Завгородня. Івано-Франківськ: НАІР, 2013. С. 16-19.

Любомира Ілійчук

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

В сучасних умовах кількість дітей, які потребують допомоги, постійно збільшується, що вимагає від світової спільноти вирішення питання щодо їх соціально-правового захисту. Про це наголошується у Конвенції ООН про права дитини та Всесвітній декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, які визначають систему заходів, спрямованих на пріоритетне ефективне вирішення проблем дитинства та втілення їх в життя [3]. Виконання Конвенції ООН про права дитини, як і інших міжнародних договорів, учасником яких є Україна, контролюється ст. 9 Конституції України, яка визначає, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною законодавства України [4].

Сьогодні в Україні значна увага приділяється соціальному та правовому захисту дітей, створенню умов для їх фізичного, інтелектуального й духовного розвитку. Втіленню норм Конвенції ООН про права дитини сприяло прийняття Законів України “Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, “Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх”, “Про соціальну роботу з дітьми та молоддю”, “Про державну допомогу сім'ям з дітьми”, національних програм “Планування сім'ї”, “Діти України”. Спеціальні заходи щодо закріплення правового статусу дітей визначаються указами Президента України і постановами Кабінету Міністрів України, серед яких “Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей”, “Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та

законних інтересів дітей”, “Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні”, “Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей” тощо.

Актуальним завданням сьогодення є допомога дітям-сиротам та дітям, які позбавлені батьківського піклування, яким необхідно забезпечити максимально можливий рівень фізичного та психічного здоров'я, доступ до отримання якісної освіти, надати можливість повністю реалізувати свій потенціал, розвивати почуття самоідентичності, формувати навички міжособистісного спілкування і впевненості у різних ситуаціях суспільної взаємодії.

Законодавчу базу щодо вирішення проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, складають положення Конституції України, Сімейного, Цивільного, Кримінального, Адміністративного кодексів України, а також норми Законів України “Про охорону дитинства”, “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, “Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей”. Так, положення ст. 52 Конституції України вказує, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним, в свою чергу утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу [4].

Основні положення щодо влаштування дітей, які за певних обставин не можуть виховуватись у власній родині (смерть батьків, позбавлення батьківських прав або засудження батьків, асоціальні умови виховання у рідній родині тощо), містяться у Сімейному кодексі України. Він визначає декілька форм утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: усиновлення (удочеріння), передача їх під опіку (піклування), на виховання в сім'ї громадян України та на повне державне утримання до навчально-виховних закладів [5].

В Україні органами опіки та піклування здійснюється централізований облік дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також

неповнолітніх, які перебувають у неблагополучних умовах життя. Закон України “Про охорону дитинства” поширює такий обов’язок на всіх громадян, зазначаючи, що заклади та особи, яким стане відомо про неповнолітніх сиріт та тих, хто залишився без батьківського піклування, або про зловживання батьківськими правами, зобов’язані сповістити про це органи опіки та піклування за фактичним місцезнаходженням осіб, які підлягають опіці та піклуванню. У свою чергу органи опіки та піклування це завдання повинні виконувати в координації з іншими зацікавленими органами та службами, тобто кримінальною міліцією у справах неповнолітніх, службою у справах неповнолітніх, закладами освіти, охорони здоров’я, житлово-комунальними органами тощо [2].

Правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, визначаються Законом України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”. Статтею 8 Закону встановлено, що держава здійснює повне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа [1].

Важливе значення для соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, мають постанови Верховної Ради України “Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків”, “Про поліпшення матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків”, “Про затвердження положення про дитячий будинок сімейного типу”, “Про затвердження Порядку передачі дітей, які є громадянами України, на усиновлення громадянам України та іноземним громадянам і здійснення контролю за умовами їх проживання у сім’ях усиновителів”, “Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року”, “Про заходи щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей”.

Таким чином, в Україні соціальні, економічні, правові та конституційні

гарантії у сфері соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, регулюються нормативно-правовими актами, які визначають систему заходів, спрямованих на сприяння духовному, фізичному та соціокультурному розвитку особистості, створення належних умов для соціальної адаптації та захисту інтересів цієї категорії дітей.

Література

1. Закон України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – ст. 147 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>
2. Закон України “Про охорону дитинства” // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – ст. 142 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
3. Конвенція ООН про права дитини. – К. : АТ Видавництво “Столиця”, 1997. – 32 с.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30, ст. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254>
5. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст. 135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.